



DO 14.02.19 - CONCERTZAAL

**BELGIAN NATIONAL
ORCHESTRA** O.L.V. HUGH WOLFF
KIT ARMSTRONG (PIANO)

Wonderen der natuur -
Beethovens 3^{de} pianoconcerto



QUINTESSENCE #3

De vijf pianoconcerti van Beethoven.

Alle vijf in één seizoen.

Uitgevoerd door vijf verschillende orkesten,
door vijf internationaal vermaarde pianisten.



CCHA.BE

DO 14.02.19 - CONCERTZAAL

**BELGIAN NATIONAL
ORCHESTRA** O.L.V. HUGH WOLFF
KIT ARMSTRONG (PIANO)

Wonderen der natuur -
Beethovens 3^{de} pianoconcerto



QUINTESSENCE #3

De vijf pianoconcerti van Beethoven.

Alle vijf in één seizoen.

Uitgevoerd door vijf verschillende orkesten,

door vijf internationaal vermaarde pianisten.

PROGRAMMA

Olivier Messiaen ⁽¹⁹⁰⁸⁻¹⁹⁹²⁾

Oiseaux exotiques, voor piano en orkest, I/41 ⁽¹⁹⁵⁵⁻¹⁹⁵⁶⁾

Ludwig Van Beethoven ⁽¹⁷⁷⁰⁻¹⁸²⁷⁾

Concerto voor piano en orkest nr. 3 in c, op. 37 ^(?1800-1803)

Allegro con brio

Largo

Rondo: Allegro

pauze

Maurice Ravel ⁽¹⁸⁷⁵⁻¹⁹³⁷⁾

Une barque sur l'océan - uit Miroirs, suite voor piano ⁽¹⁹⁰⁴⁻¹⁹⁰⁵⁾

Jean Sibelius ⁽¹⁸⁶⁵⁻¹⁹⁵⁷⁾

Symphonie Symfonie nr. 5 in Es, op. 82 ^(1915, rev. 1916)

Tempo moderato assai; Allegro moderato - Presto

Andante mosso, quasi allegretto

Allegro commodo; Misterioso

INTRO

Quintessence: De vijf pianoconcerti van Beethoven. Alle vijf. Uitgevoerd door vijf verschillende orkesten, door vijf internationaal vermaarde pianisten. Dat presenteren we in CCHA op één seizoen, dit seizoen!

In oude filosofieën is *Quintessence* de benaming voor het vijfde element, naast de vier traditionele: Vuur, Lucht, Water en Aarde. Het is een aanduiding voor dat waar het in wezen om gaat, het wezenlijke van een zaak of gebeurtenis, de kern van de zaak, het hart. Het woord is samengesteld uit quinta (het vijfde) en essentia (het wezen). Geen mooier woord konden we bedenken om deze reeks van vijf concerten aan te duiden: *Quintessence*. Beethoven kijkt geamuseerd toe, en u hopelijk ook.

BEETHOVENS DERDE PIANOCONCERTO

Van de vijf pianoconcerti van Beethoven markeert het derde de overgang naar de groep van rijpe werken. Zijn toonaard doet de luisteraar onwillekeurig terugdenken aan de beroemde c-klein toonaard van de *Vijfde Symfonie*, en de toonspraak van het openingsdeel is daar inderdaad niet zo ver van verwijderd. Maar bovenal is die toonaard een eerbetoon aan het grote concerto in c-klein van zijn grote voorbeeld: Mozarts *KV.499*. Zonder overdrijving kan men stellen dat Mozart met zijn Weense pianoconcerti dit genre weliswaar niet heeft uitgevonden, maar eigenlijk pas echt een stevige basis heeft gegeven. Het wekt dan ook weinig verbazing dat de jonge Beethoven hem als model nam, zoals Haydn als model gold voor zijn symfonische muziek. Deze compositie vertegenwoordigt net zoals alle daaropvolgende concerten van Beethoven het type van het 'symfonische' concerto, waarin de veeleisende solopartij niet met oppervlakkige virtuositeit moet bekoren, maar als het ware in dienst komt te staan van het geheel. Ontstaan in 1803 en nog in datzelfde jaar met de componist aan de piano in Wenen in première gegaan, is

Beethovens *c-Moll-Konzert* een toonbeeld in zijn genre: structureel tot wasdom gekomen, technisch briljant, esthetisch effectvol en met alle registers van expressie vanuit het stugge, grimmige van de c-klein toonaard evoluerend naar het bijna verlichte, doorvoelde klankbeeld van het largo van het middendeel. Dit middendeel staat, heel ongebruikelijk in deze context, in E-groot, dus volgens de toenmalige toonaardkenmerken precies aan de tegenovergestelde heldere kant van de kwintencirkel. In de duistere context van c-klein werkt die als een klein eiland van de zaligen, tot vervolgens het slotdeel deze idyllische episode abrupt wegveegt en terug aanknoopt bij de toonaard van het openingsdeel. Het slot echter wordt door Beethoven tegengehouden, zoals in het genre van het soloconcerto gangbaar is, door een opheldering naar C-groot, wat in het grillig versnelde presto een variant van het hoofdthema naar een indrukwekkend en stralend slot voert. Geen enkel ander concerto van Beethoven staat in een kleine tertstoonard, en zodoende is misschien ook de keuze voor die toonaard symbolisch voor de hoge eisen die Beethoven nu (in het nog volgende *Vioolconcerto Nr. 4* en *Pianoconcerto Nr. 5*) aan het genre stelt. Interessant is het feit dat van dit concerto de cadensen uit de pen van de componist zelf bewaard zijn gebleven: zij leggen schriftelijk vast wat toen gewoonlijk door de solisten werd geïmproviseerd.

MESSIAEN EN RAVEL

Twee kleinere werken voor dezelfde bezetting omkaderen het Beethovenconcert. Olivier Messiaen, een van de pioniers voor de ontwikkeling van de muziek naar een nieuwe vorm van tonaliteit, was een notoir natuurliefhebber. Zijn expertise in het verzamelen en optekenen van vogelgeluiden als bron van artistieke inspiratie (vergelijk daarmee Beethovens vogelgeluiden aan het slot van het tweede deel van zijn *Pastorale!*) mondde tussen 1956 en 1958 uit in een monumentale *Catalogue d'oiseaux voor piano solo*. Kort daarvoor ontstond – als klein concertstuk voor piano en orkest – het wat klanken betreft exquisite *Oiseaux exotiques* (1955).

Daarnaast is er Maurice Ravels *Une barque sur l'océan*, oorspronkelijk een solistische pianocompositie uit 1906, werd door de componist omgewerkt tot een stuk voor piano en orkest en in die versie voor het eerst in 1926 opgevoerd.

SIBELIUS' VIJFDE SYMFONIE

Jean Sibelius is een van de grote symfonische componisten uit de 20^{ste} eeuw. Hij werd geboren in 1865 in Finland, kreeg zijn opleiding in Wenen, was biografisch nog diep verankerd in de 19^{de} eeuw, werkte in de Europese periferie en belandde reeds in de jaren 1920, nog decennia voor zijn dood, aan het eindpunt van zijn symfonische productie. Toch behoort zijn oeuvre echt tot de 20^{ste} eeuw. Het vertoont een zeer eigen, stilistisch onmiskenbare vorm van moderniteit. Zijn fascinerende *Vijfde Symfonie*, in 1915 ontstaan en dan in verschillende stappen van een vierdelige naar een driedelige compositie omgewerkt, begeleidt in haar genese exact de Eerste Wereldoorlog. Deze oer-catastrofe van de 20^{ste} eeuw heeft in deze symfonie echter nauwelijks hoorbare echo's achtergelaten, hoewel het hele werk door een grote ernst wordt gedragen. Het is alsof de muziek zich eerst terugtrekt in zijn eigen innerlijk, om dan uiteindelijk vanuit deze terugtrekking een sonore tegenwereld op te bouwen in Es-groot. De techniek voor de opbouw van de samenhang in deze symfonie plaatst ons in vele opzichten voor raadsels en toch is die eenvoudig te volgen. De thema's zijn veeleer korte formules in plaats van memoriseerbare melodieën, maar sturen niettemin een haast ademloos stromende ontwikkeling. Binnen het kader van een traditionele maar zeer onorthodox geherformuleerde symfonische structuur, ontspruiten alle motivische en harmonische details als het ware organisch, zonder dat we hun opeenvolging in de klassieke betekenis 'logisch' kunnen noemen. De expressiviteit reikt van mysterieus gefluister tot de gestileerd sentimentele toon van Weense koffiehuismuziek, allemaal stevig met elkaar verbonden en toch steeds een beetje verrassend wanneer iets nieuws naar voren treedt. De contrasten tussen de sferen zijn extreem, hoewel ze subtiel met elkaar communiceren. Het eerste deel is een gecompliceerde

in elkaar geschoven sonatevorm, het tweede een door episodes onderbroken opeenvolging van variaties, het derde weerom een sonatevorm – dit alles echter slechts als vanop een afstand erbij gehaald en zonder duidelijke cesuur. Het rijke, door de blazers gedragen slot in E-groot lijkt op pathos en plechtigheid te zijn gericht, maar krijgt dan, door de ontbinding ervan in luide, geïsoleerde akkoordbewegingen, een ongelooflijk laconiek en verrassend effect. Er is wellicht geen enkele symfonische componist uit het begin van de 20^{ste} eeuw die vrijer en origineler omging met Beethovens canonieke technische en structurele richtsnoeren dan Sibelius, wiens ware betekenis pas zeer laat, eigenlijk pas na zijn dood, werd erkend. Waarom diezelfde Sibelius meer dan drie decennia na de voltooiing van zijn *Zevende Symfonie* (1924) als componist verstomde en zijn onvoltooide *Achtste Symfonie* uiteindelijk vernietigde, heeft tot op heden nog geen afdoende verklaring gekregen.

De Duitse musicoloog Hans-Joachim Hinrichsen (*1952) is hoogleraar aan de afdeling Muziekwetenschap van de Universität Zürich. Hij publiceerde monografieën over Bach, Schubert, Brahms, Bruckner en Beethoven, en werkte o.m. mee aan het Beethoven Handbuch (Bärenreiter/Metzler, 2009). Vertaling: Koen Van Caekenberghe

KIT ARMSTRONG

Kit Armstrong is geboren in Los Angeles in 1992. Hij studeerde aan het Curtis Institute of Music en aan de Royal Academy of Music in Londen. Al op zijn zevende studeerde hij compositie aan Chapman University, tegelijk met fysica aan de California State University. Later legde hij zich nog met succes toe op chemie en wiskunde aan de University of Pennsylvania, aan het Imperial College in Londen en aan de Université de Paris IV. Vanaf het prille begin, sinds 2005, was Alfred Brendel de mentor van Armstrong. Brendel zegt over Armstrong dat hij *“een begrip heeft van de grote pianowerken, waarbij hij een frisse blik en subtiliteit combineert met emotie en intelligentie.”* De bijzondere relatie tussen de twee is het onderwerp van de documentaire *Set the Piano Stool on Fire* (2011). Ondanks zijn erg jonge leeftijd is Armstrong al meerdere jaren te gast bij de grote zalen, als de Musikverein in Wenen, het Concertgebouw in Amsterdam en de NHK Hall in Tokio. Hij speelde onder de baton van dirigenten als Christian Thielemann, Herbert Blomstedt, Riccardo Chailly en Esa-Pekka Salonen. Armstrong is ook een gepassioneerde kamermuzikant. Hij legt zich toe op het genre met onder anderen Christiane Karg, Julian Prégardien en Renaud Capuçon, waarmee hij de integrale vioolsonates van Mozart gebracht heeft op de Mozartwoeke in Salzburg en in de Pierre Boulez Saal in Berlijn. Armstrong heeft reeds meerdere albums en DVD-opnames op zijn actief. In 2017 verscheen *Kit Armstrong Performs Bach's Goldberg Variations and its Predecessors* op DVD, een captatie van een recital in het Concertgebouw in Amsterdam. Armstrong componeert ook. Zijn werk wordt uitgegeven bij Edition Peters.

HUGH WOLFF

Hugh Wolff werd in 1953 geboren in Parijs uit Amerikaanse ouders. Hij studeerde compositie aan Harvard en later in Parijs bij Olivier Messiaen; bij Charles Bruck volgde hij orkestleiding. In de Verenigde Staten studeerde hij daarna piano bij Leon Fleischer. Zijn carrière begon in 1989 als assistent van Mstislav Rostropovitsj bij het National Symphony Orchestra in Washington DC. Hij was muzikdirecteur van het New Jersey Symphony Orchestra (1986-1993) en The Saint Paul Chamber Orchestra (1992-2000), en ook chef-dirigent van het hr-Sinfonieorchester van Frankfurt (1997-2006). In september 2017 werd hij aangesteld als muzikdirecteur van het Belgian National Orchestra. Hugh Wolff stond eerder al aan het hoofd van de grote Noord-Amerikaanse symfonieorkesten (Chicago, New York, Boston, Philadelphia, Los Angeles, San Francisco en Cleveland) en Europa (Gewandhausorchester Leipzig, London Symphony Orchestra, Philharmonia Orchestra en City of Birmingham Symphony Orchestra). Zijn repertoire gaat van de barokperiode tot de hedendaagse muziek. Hij kan ook terugblikken op een hele reeks cd-opnames. Daarvoor werkte hij samen met onder meer Mstislav Rostropovitsj, Yo-Yo Ma, Joshua Bell, Hilary Hahn en Jean-Yves Thibaudet. Hij geeft ook les aan het New England Conservatory of Music in Boston.

QUINTESSENCE

De integrale pianoconcerti van Beethoven.
Dat pres(en)teren we in CCHA in één seizoen.

In oude filosofieën is *Quintessence* de benaming voor het vijfde element, naast de vier traditionele: Vuur, Lucht, Water en Aarde. Het is een aanduiding voor datgene waar het in wezen over gaat. Het woord is samengesteld uit quinta (het vijfde) en essentia (wezen). *Quintessence*. Beethoven kijkt geamuseerd toe.

Volgende concerten in de reeks Quintessence

Quintessence #4

zo 17 feb 2019 - 15 u

LE CONCERT OLYMPIQUE o.l.v. Jan Caeyers

ALEXANDER MELNIKOV (PIANO)

Beethovens 4^{de} pianoconcerto

Beethoven zelf was de pianist van de eerste uitvoering van zijn *vierde pianoconcerto*. Het was zo'n immense opgave en qua technische prestatie zo onvergelijkbaar, dat niemand het waagde om bij de tweede uitvoering in december 1808 de solopartij over te nemen. Een tijdgenoot-criticus sprak over een "*nieuw pianoconcerto, van een ongehoorde moeilijkheid, dat Beethoven tot ieders verbazing krachtig en in de allersnelste tempi uitvoerde.*"

Buikgevoel, intelligentie, pianistische perfectie en een gezonde dosis eigenzinnigheid, het zijn maar enkele eigenschappen waarmee Alexander Melnikov (CCHA, 2013 & 2016) telkens weer de aandacht grijpt.

Programma

Jeroen D'hoë

Chamber symphony

Ludwig van Beethoven

Pianoconcerto nr. 4 in G groot, opus 58

Symfonie nr. 5 in c klein, opus 67

Coriolanus Overture, opus 62

HET VOLLEDIGE PROGRAMMA OP ccha.be